

Länsstyrelserna

Samlad regional bedömning av miljömålet Grundvatten av god kvalitet 2023

Information om dokumentet

Detta är en digitalt tillgänglighetsanpassad webbversion av samlad regional bedömning av miljömålet Grundvatten av god kvalitet 2023 som är daterat den 27 mars 2024.

Den samlade bedömningen är gjord av Länsstyrelsernas samverkansorgan RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet). Länens regionala uppföljning av miljömålen ligger till grund för den samlade bedömningen. Uppföljningen redovisas i sin helhet på RUS webbplats www.rus.se samt länkas från www.sverigesmiljömål.se.

Sammanfattning

De senaste åren har takten ökat genom ökat intresse för grundvattenfrågor och förstärkning av medel. Tyvärr har finansieringen minskat kraftigt under 2023. Minskade resurser till övervakning och åtgärder kommer olägligt. Brist på data gör bedömningarna osäkra. Eftersom status anges som god vid otillräckligt underlag behöver övervakningen öka för att inte riskera skador på människor och miljö.

Föroreningar av växtskyddsmedlet BAM, men även PFAS, sulfat, tetrakloreten och klorid i grundvatten förekommer i flera län.

Arbete med vattenförsörjningsplaner planeras, pågår eller är slutförd. Modern berg- och jordartskartering saknas för stora delar av Jämtlands län, och behövs för vattenförsörjningsplanen.

Materialförsörjningsplaner behövs i många län

Dricksvattenstödet behöver återinföras för att möjliggöra genomförandet av angelägna åtgärder framöver.

Åtgärdsarbete för Grundvatten av god kvalitet

Åtgärder på regional nivå – myndigheter som är gemensamma för många län

- Länsstyrelserna län samarbetar med kommuner och regioner i arbetet med regionala vattenförsörjningsplaner. Länen har kommit olika långt i arbetet.
- Länsstyrelserna analyserar PFAS vid potentiellt förorenade områden för att utreda spridning till bland annat grundvatten. Detta görs inom regeringsuppdraget PFAS vid förorenade områden (RUPFO) och arbetet fortsätter under 2024.

Åtgärder på regional nivå – myndigheter, ett urval

- För att hantera låga vattennivåer har Länsstyrelsen i Jönköpings län under sommarhalvåret en händelsegrupp sedan några år som följer och samordnar arbetet med låga vattennivåerna.
- Länsstyrelsen Östergötland har tagit fram GIS-underlag på platser i länet med låg andel vattenbiotop samt andra parametrar. Dessa underlag är tänkta att användas för att i första hand prioritera platser som lämpar sig väl för våtmarker. Detta uppdrag är kopplat till länets våtmarkstrategi. Målet är att åtgärden ska bidra till att miljö kvalitetsnormer för yt- och grundvatten ska kunna följas.
- På länsstyrelsen Gävleborg är nu den interna samverkansgruppen för PFAS mellan arbetsområdena tillsyn, efterbehandling av förorenade områden och vattenförvaltning en del av linjearbetet. Resultat: enhetliga förelägganden till berörda verksamhetsutövare för att kartlägga deras påverkan av PFAS i miljön och mer anpassade egenkontrollprogram.
- Länsstyrelsen Blekinge har under året startat ett projekt "Vattenbesparande industri i Blekinge" som finansieras genom Havs- och vattenmyndigheten.¹ Projektet genomförs i samarbete med Research Institutes of Sweden (RISE)². Målet är att företagen ska bli mer medvetna om den begränsade vattentillgången i länet och förbereda sig för ett förändrat

---

¹ [Länk till Bidrag till åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten - Anslag, bidrag och utlysningar - Havs- och vattenmyndigheten \(havo.chvatten.se\)](#), Havs- och vattenmyndighetens webbplats

² [Länk till Industrin behöver minska sin vattenförbrukning | RISE](#), RISE webbplats

klimat, bidra till en bättre vattensituation och säkerställa en hållbar vattenhantering.

- Länsstyrelsen Västra Götaland har under 2023 gjort tillsyn på kommunala vattenuttag. Under året har även en inventering av samfälliga vattenuttag³ påbörjats, där syftet främst är att se över om vattenuttagen har tillstånd och om de påverkar vattenförekomster. Det övergripande syftet är att skydda dricksvattenförsörjningen, samt att säkerställa en god egenkontroll hos verksamhetsutövare vilket är ett led i att möjliggöra att vattenförekomsterna når god status.⁴
- Länsstyrelsen Västra Götaland arbetar med att ta fram en regional materialförsörjningsplan.⁵

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- För att skynda på arbetet med att uppdatera skyddsföreskrifter för vattenskyddsområden och tillstånd för vattenuttag har Länsstyrelsen i Dalarnas län under 2018-2022 drivit flertalet tillsynsprojekt. Projekten syftar bland annat till att bidra till uppfyllandet av vattenmyndighetens åtgärdsprogram och utgöra underlag inför länsstyrelsens prioritering av tillsyn. I och med dessa projekt har kommunerna ökat takten på sitt arbete med att inrätta och revidera vattenskyddsområden samt att söka tillstånd för vattenuttag.
- Gästrike Räddningstjänst (Gävleborg) har jobbat med riskminimering för utsläpp till vatten på Valboåsen genom framtagandet av scenariobaserade insatsplaner som skapar beredskap för incidenter och olyckor inom vattenskyddsområdet.
- Gästrike Vatten AB (Gävleborg) jobbar med projektet *Kompletterande vatten* med syftet att öka mängden råvatten för en robust och hållbar vattenförsörjning. Det möjliggör även en utveckling där råvatten kommer att användas som tekniskt vatten för de ändamål som enbart kräver råvatten, till stor del obehandlat, för en mer hållbar dricksvattenanvändning.
- Region Kalmar län deltar tillsammans med bland andra Kalmar vatten AB samt kommunerna Kalmar och Västervik i

---

³ Vattenuttag som tillhör samfälligheter, det vill säga mark eller anläggningar som ägs av flera fastigheter gemensamt.

⁴ Källa: Katarina Sobis och Ronja Dahy, Vattenvdelningen, Länsstyrelsen Västra Götaland

⁵ Källa: Rebecka Olsén, Vattenavdelningen, Länsstyrelsen Västra Götaland

WaterMan- projektet, som är delfinansierat av EU. Inom projektet ska åtgärder för återanvändning av vatten och fördröjning av vatten i landskapet utvecklas och testas. Syftet är att motverka problem med vattenbrist och torka.⁶

- Timrå kommun har beviljats LOVA-bidrag för VA-planering, med syfte att få en långsiktigt hållbar VA-planering som förbättrar förutsättningarna att uppnå miljö kvalitetsnormer, samt bidra till att på sikt minska utsläpp av näringsämnen till bland annat grundvatten. Projektet är tvåårigt och avslutas under 2023. (Västernorrland)
- Region Gotland införde bevattningsförbud mellan 21 juni och 1 september för abonnenter anslutna till det kommunala vattenledningsnätet⁷. För att uppmärksamma boende och besökare på Gotland genomfördes informationskampanj. Enligt Region Gotland gav dessa kampanjer god effekt och dricksvattenförbrukningen minskade i samband med dessa.
- Regionen i samarbete med arbetsmiljömedicin har genomfört analyser av metallhalter i grundvatten genom att låta allmänhet med enskild brunn skicka in vattenprover på frivillig basis. Syftet var att öka kunskapen om grundvattnets kemiska sammansättning i bland annat Örebro län och dess eventuella hälsoeffekter där det nyttjas som dricksvatten.
- Många kommuner redovisar något eller några nya eller uppdaterade vattenskyddsområden.
- Många län tar upp behov av aktuell materialförsörjningsplan, till exempel Jönköpings län.

Åtgärder inom näringslivet

- Många olika åtgärder pågår inom Kalmar läns industrisektor och lantbruk för att klimatanpassa sin verksamhet i syfte att hushålla, effektivisera och recirkulera vatten. Till exempel vattensymbios i Vimmerby där man försöker hitta sätt att återanvända vatten⁸.
- Uppsala universitet och Sveriges Lantbruksuniversitet har tillsammans med SGU arbetat med ett forskningsprojekt StopPFAS, som avslutats i år. Syftet var att utveckla metoder

---

⁶ Region Kalmar län. WaterMan - för att undvika vattenbrist. <https://utveckling.regionkalmar.se/utvecklingsomraden/miljo-och-klimat/waterman/>. Hämtad 2023-10-24.

⁷ [Spara vatten \(Gotland.se\)](https://www.gotland.se/nyheter/2023/06/21/spara-vatten)

⁸ RISE. Minskad belastning på dricksvattenresursen genom vattensymbios. <https://www.ri.se/sv/vad-vi-gor/projekt/minskad-belastning-pa-dricksvattenresursen-genom-vattensymbios>. Hämtad 2023-10-24.

för att effektivt fastlägga PFAS och därmed förhindra att det sprids till grundvattnet.

Tillstånd och målbedömning för Grundvatten av god kvalitet

SGU bedömde i FU 22 att målet inte nås (nej) samt att utvecklingen i miljön är neutral. De län som gör en annan bedömning av trenden är Norrbotten och Västerbotten, där trenden bedöms vara positiv samt Kronoberg som bedömer att trenden nu är negativ. Fyra län bedömer att trenden är oklar: Jönköping, Västernorrland, Västmanland och Örebro.

Ett län har ändrat sin trend: Kronoberg – från positiv 2022 till negativ 2023.

Hallands län redovisar samma text som 2022, både för åtgärder och tillståndet.

Behov av nya eller förändrade styrmedel eller nationella insatser

Ett förbättrat regionalt planeringsunderlag i form av modern berg- och jordartskartering behövs för att kunna nå närmare måluppfyllelse då detta, även om det utökats de senaste åren, ändå saknas för stora delar av länet. Detta underlag, som behöver tas fram på nationell nivå, är av stor vikt för att kunna genomföra ett effektivt arbete med vattenskyddsområden och vattenförsörjningsplanering. (Jämtland)

Även om vattenförvaltningsarbetet och de extra satsningar som gjorts inom akvatisk miljöövervakning har bidragit till en ökad kännedom om grundvattnets kvalitet måste dagens övervakning av grundvatten öka. Kunskapen om vattenkvaliteten i enskilda och samfällda vattentäkter är bristfällig och behöver förbättras. Kommunernas råvattenkontroll behöver förbättras och här kan ytterligare styrmedel vara nödvändiga. Dricksvattendirektivets genomförande i svensk lagstiftning förväntas bidra till utökad råvattenprovtagning. (Jämtland)

Det statliga stödet för bättre vattenhushållning önskas åter

Under åren 2019–2022 har det varit möjligt att söka medel från det statliga stödet för bättre vattenförsörjning. Bidraget har

delfinansierat projekt som vattenbesparande åtgärder, framtagande av kunskaps- eller planeringsunderlag, investering i ny teknik, åtgärder för en bättre tillgång till dricksvatten eller arbete kopplat till skydd av vatten. Projekten har varit ett- till tvååriga och de sista kommer att avslutas under 2023. (Kalmar län)

Nästan alla åtgärder har kommit till tack vare statligt stöd för bättre vattenhushållning. Då stödet har tagits bort kommer åtgärdstakten framöver att minska betydligt. (Kronoberg)

Brist på ekonomiskt stöd bedöms leda till en minskad takt i arbetet för att minska vattenförbrukningen på kommunal nivå. Det kan behövas ytterligare incitament för att investera i teknik som sparar på vatten, framförallt inom jordbruket och industrin. (Skåne län)

Otillräckliga dataunderlag

Det finns idag stora kunskapsluckor om hur läget ser ut i länen eftersom provtagningarna är få och behöver öka. Vid otillräckligt underlag betraktas statusen som god. Tillförlitligheten har i de flesta fall klassats som låg eller medel, vilket innebär stora osäkerheter kopplade till statusklassningen. (Jönköping, men även Norrbotten, Stockholms län, Uppsala län, Västra Götaland och Skåne).

Tillgången på data över grundvattenkvalitet är begränsad och ger i dagsläget inte tillräckligt underlag för en fullständig statusbedömning av vattenkvaliteten. Det är därmed svårt att bedöma vilka insatser som bör prioriteras, men också om miljöarbetet ger väntat resultat. (Uppsala)

Otillräckliga ekonomiska styrmedel

Det krävs fortsatta ekonomiska styrmedel för att fullfölja åtgärderna för vattenskydd, planeringsunderlag och utökat arbete med grundvattenövervakning för att upprätthålla den positiva riktningen. Styrmedel finns inte beslutade för kommande år och därmed finns inte förutsättningarna på plats för att uppnå målet för grundvatten av god kvalitet till år 2030. (Södermanlands län).

Statliga medel till sanering av förorenade områden planeras att minskas vilket leder till att det blir svårare att nå god kemisk grundvattenstatus. (Kronoberg)

Övrigt

Många län lyfter behovet av att fastställa vattenskyddsområden eller att uppdatera föråldrade föreskrifter i områden som fastställts enligt äldre lagstiftning.

Klimatförändringarna innebär en risk för både grundvattnets kvalitet och kvantitet. Länsstyrelsen Skåne kommer därför inom ramen för tillståndsansökningarna om vattenuttag fortsätta att yrka på att tillstånden tidsbegränsas. Större vikt behöver läggas på vattenbalansberäkningar och in-teckningsgrad vid tillståndsansökningarna. (Skåne)

Länsstyrelsen har under 2023 preliminärt fördelat 5 090 000 kronor i bidrag till LONA-projekt med våtmarksinriktning i länet. En allmän bedömning är att få av projekten har positiva effekter på grundvattenbildning, dels på grund av ansökningarnas inriktning, dels på grund av länets naturgeografi med ogynnsam topografi och jordarter. (Stockholms län)

Den höga exploateringsstakten i regionen utgör en utmaning för grundvattenmålet på flera sätt. Den innebär generellt en påverkan på grundvattenresurserna med bland andra sjunkande grundvattennivåer och försämringar av vattenkvalitén. Det är viktigt att ta hänsyn till grundvatten tidigt i exploateringsprocessen, som i framtagandet av översikts- och detaljplaner. En sällan uppmärksammat problematik är den om ytligt grundvatten och små magasin som varken utgör vattenförekomster enligt vattenförvaltningen eller bedöms i miljökonsekvensbeskrivningar. När marken plattas till och grundvattendelare tas bort får detta konsekvenser för det ytliga grundvattnet som dräneras. De små magasinerna är viktiga för flertalet arter, bland andra groddjur och mossor. Ytligt grundvatten har även en viktig funktion för klimatanpassningen eftersom det motverkar konsekvenser av torka och har en kylande effekt. (Stockholms län)

Flera län lyfter en problematik med föroreningar av BAM, men även PFAS, tetrakloreten och klorid i grundvatten. (Uppsala,).